

ROBERT BELLARMINO, VELIKI UČENJAK I VELIKI SVETAC (1542.—1621.)

JEDVA je prošla godina dana od svečane kanonizacije kardinala Roberta Bellarmina (30 lipnja 1930). I ova je kanonizacija gotovo uzastopce slijedila njegovu beatifikaciju (g. 1923.). Providnost Božja kao da je tim konačnim pospješivanjem tristo-godišnje parnice o svetosti ovog ugodnika Božjega htjela nadoknaditi predašnje ponovno zavlačenje rasprava u rimskoj kongregaciji obreda. Štoviše, već se razvija pokret, koji ide za tim, da bi Sv. Otac papa Pijo XI. uvrstio ovo-ga velikog učenjaka i velikog sveca u broj svetih naučitelja crkvenih.

1. Broj svetih naučitelja crkvenih nije naime tako ustaljen kao broj crkvenih Otaca u strogom smislu. Crkvenim Ocima pribrajaju se samo oni duhovni učitelji, koji pripadaju prvim vjekovima kršćanstva, i koje je Crkva poradi pravovjerne nauke i svetosti života kakogod priznala za duhovne roditelje pravovjernih kršćana. Kako dakle pojam crkvenog Oca sadržaje kao pojmovnu oznaku kršćansku starinu, ne možemo danas primiti novih crkvenih Otaca. Ali za crkvenog naučitelja ne iziskuje se ta starina, nego samo odlična pravovjerna nauka i odlična svetost života uz izričito odobrenje sv. Crkve. Tako su pape diljem vremenâ i nekim sredovječnim i modernim svecima izriekom dosudili časni naslov naučitelja crkvenoga, n. pr. sv. Tomi Akvinskom, sv. Bonaventuri, sv. Bernardu, sv. Franji Saleskom, sv. Alfonsoz Liguori-u, časnom Bedi, a u najnovije vrijeme sv. Petru Kaniziju i sv. Ivanu od Križa. Jednako čitamo, kako se i dandanas mnogi biskupi i duhovne akademije smjernim molbenicama obraćaju na Apostolsku Stolicu, da bi što prije došlo do svečane kanonizacije blaženog Alberta Velikoga, prezaslužnog učitelja sv. Tome Akvinskog, i ujedno do uzvišenja njegova na čast crkvenog naučitelja. Dakako da Crkva samo podrobno i ponovno ispitavši nauku i spise proglašuje takve svete crkvenim naučiteljima i time silno povisuje ugled njihove nauke uopće, premda samim tim naslovom ne usvaja niti potvrđuje svih pojedinih nauka njihovih, nego samo izjavljuje, da su ti duhovni učitelji kanoti »usta Crkve«, ukoliko se naime poprijeko slažu s naukom crkvenom. Sveti naučitelji crkveni imaju svoj posebni oficij u rimskoj misnoj knjizi i u časoslovu, pa se pod misom u čast njihovu govori ili pjeva i »Credo«.

Razumije se dakle, da je posebnim štovateljima nekih učenih svetaca mnogo do toga stalo, da bi se zasluge takvih svetaca osobito istakle naslovom crkvenog naučitelja. Tako su francuski biskupi osobito zagovarali molbu, da se sv. Hilarije Poitierski, sv. Bernardo i sv. Franjo Saleski proglase crkvenim naučiteljima, a veliki prijatelji unije istočnjaka s Rimom postigli su, da je papa Leon XIII. među crkvene naučitelje uvrstio sv. Cirila Jeruzalemskog, sv. Cirila Aleksandrijskog i sv. Ivana Damašćanina, k tomu je papa Benedikt XV ime-

novao i dakona sv. Efrema Sirca crkvenim naučiteljem. Jednako su razni duhovni redovi promicali čast svojih korifeja u svetosti i bogoslovnoj znanosti. A Bog se njihovim zanimanjem poslužio, da poput svjetionika svijetle u Crkvi Božjoj n. pr. sv. Ivan od Križa kao mistični doktor, sv. Petar Kanizije kao branitelj katoličke nauke protiv protestantizma, sv. Beda Venerabilis kao prokušani tumač Sv. Pisma i t. d. Papa se dakako kod proglašenja raznih svetih crkvenih doktora ne daje voditi ličnim sklonostima i interesima pojedinih redova i naroda, nego se poglavito obzire na već postignute zasluge takva sveca oko kršćanske znanosti i na vjerovatne dobre plodove, kojima će uroditi njegovi spisi za svetu znanost i za kršćanski život, ako se vjernici povodom takva uzvišenja svečeva bolje upoznaju s njegovim naukama. No kako Gospodin i kod uprave Crkve zahtijeva revno sudjelovanje naših sila, zato Bogu jednako milo djelo vršimo, kad se unutar granica potpune poslušnosti molitvom, molbama i raširivanjem zgodnih spisa zanimamo za proglašenje ovog ili onog crkvenog naučitelja, kao što kad istim sredstvima i posebnim privatnim štovanjem čudotvornog ugodnika Božjega promišćemo njegovu beatifikaciju ili kanonizaciju.

2. Nakon ove orijentacije laćamo se svoga predmeta, kratkog prikaza svetosti i spasonosne ućenosti Bellarminove to pouzdanije, što je u jednu ruku već papa Pijo XI. svećano izrekao svoj nepogrešivi sud o heroičkoj svetosti našega junaka, a u drugu već pretšasnik njegov Benedikto XV. nazvao Bellarmina »knezom apologeta«. ¹ A već papa Klement VIII. kod izbora kardinala Bellarmina reće: »Ovoga biramo, jer mu Crkva Božja nema premca, što se tiče nauke«. ² Pijo XI., koji u svom pismu Bellarminove beatifikacije navodi tu riječ Klementa VIII., jednako se pohvalno ondje izrazuje o »divnoj mudrosti i vatrenoj težnji njegovoj, da obrani i opravda pravu nauku Kristovu«, kao što i »o premnogim i divnim obraćenjima heretika«, koje je Bellarmino predobio za Crkvu svojim propovijedima i svojim glavnim spisom »C o n t r o - v e r s i a e «.

Između mnogih neobičnih stvari, što ih je sam Bellarmino po nekoj nutarnjoj intuiciji unaprijed navijestio, premda si nije pripisivao proročkoga dana, nalazimo i ovu epizodu iz njegova djetinjstva. Bile mu istom tri godine, kad ga je pobožna majka, rođena sestra pape Marcella II., dovela u crkvu. Mali je osobito pozorno gledao zidne slike. Pa kako je bio tada nećak jednog kardinala (Marcela Cervini), najviše mu je udarila u oči grimizna haljina sv. Jeronima. I u djetinjskoj bezazlenosti svojoj prišaptao je majci riječi: »Gledaj, mamo, postao sam kardinal.« I dok ga je mati opominjala, da šuti, mali će odmah iznova: »Gledaj, mamo, ona četiri učitelja crkvena; i ja ću jednoć takav biti.« ³

Sam je svetac kasnije to pripovijedao. Znamo, da su neki janzenistički konzultori kao i potonji heretici Döllinger i Reusch

¹ V. Stimmen der Zeit, 101. Bd., (1923) 431.

² »Hunc eligimus, quia non habet parem Ecclesia Dei, quod ad doctrinam« (Acta Ap. S. 1923. (15 vol.) 271.).

silno zamjeravali ove i slične izjave Bellarminove kao izraze hvalisave taštine. No zgodno nam padaju na um slične bezazlene riječi misirskog Josipa, koji je braći svojoj i ocu svome naivno pripovijedao, što je vidio u snu: kako se naime snopovi braće, unaokolo stojeći, klanjaju njegovu snopu, i kako se njemu samom »klanjaju sunce, mjesec i jedanaest zvijezda.«⁴ Tko smo mi crvi zemaljski, da Duhu Božjemu zabranimo, te ne smije nadahnuti mališa i jeziku djece podati rječitost« (Mudr. 10, 21)? Nije li i sv. Ivan Krstitelj još u utrobi majčinoj veselo zaigrao, čim se zaorio pozdrav Gospin u ušima sv. majke Elizabete? Nije li i sv. Filip Benicije još kao dijete od pet mjeseci pri dolasku sedam prvih svetih Servita čudesnim načinom progovorio i opomenuo majku, da sluge Gospine nadari milostinjom (Brevijar, 23. Aug.)? Kad je sama Crkva konstatirala već toliko vanrednih i čudesnih pojava u životu svetog Roberta Bellarmina, je li onda još preuzetno, ako i ovdje ne prosudimo onih značajnih riječi o njegovoj budućnosti čisto ljudskim i naravnim načinom, nego ih primimo kao Božju inspiraciju?

3. Doista, Bog je već vanjske i prirodne prilike života Robertova tako udesio, te se ne može tajiti osobita Providnost njegova oko uzgoja i pripreve Bellarminove za vanrednu zadaću »prvaka apologeta« u moderna vremena. Rodio se Franjo Robert Bellarmino 4. listopada 1542. kao treće od dvanaestero djece od pobožnog oca plemića Vincencija i uzorne majke Cinzije Cervini, sestre revnoga pape Marcela II., koji je nažalost svih dobrih kršćana, osobito sv. Ignacija Lojolskoga, umro već 20 dana nakon svoga izbora za papu (g. 1255). Rodno mu je mjesto toskanski gradić Montepulciano, gdje je drug sv. Ignacija, Otac Brouet g. 1542. razvio apostolsku djelatnost među klerom i lajcima te 5 godina kasnije davao duhovne vježbe majci Robertovoj. Kako je ova majka bila puna Duha Božjega, o tom ukratko svjedoči sin njezin Roberto u 1. poglavlju svoje autobiografije: »Onog Oca (Brouet-a) osobito je štovala i hvalila, pa zato i vazda ljubila Družbu (Isusovu), te bi joj najdraže bilo, kad bi sva petorica njezinih sinova stupila u Družbu. Odana bijaše milostinjama, molitvi i konpemplaciji, postu i tjelesnom trpljenju.« Mladi se Robert već zarana odlikovao živahnom maštom, hitrim shvaćanjem, bistrim umom i umjetničkim osjećajem, te mu pjesništvo i glazba osobito omilješe. Prva mu je pjesma bila akrostih o djevičanstvu.

Majka je svoju djecu uzgojila u nježnoj pobožnosti. »Svaki dan upućivala ih je u obližnju crkvu, da se poklone presv. sakramentu. Brzo ih je također priučila sv. ispovijedi, slušanju sv. mise, molitvi i drugim pobožnostima, a odvrćala tri starija sina od drugovanja s ostalim dječacima.« Kad je Robertu bilo 14 godina, Isusovci otvoriše u Montepulcianu latinsku školu, koju je zakladom omogućio rođak Robertov, kardinal Robert de Nobile. U tom se

³ Raitz von Frenzt S. I., Vita del beato Rob. Cardin. Bellarmino, 3.

⁴ I. knjiga Mojs. 37, 7—10.

kolegiju učio Bellarmino tri godine te je daleko natkrilio sve drugove svoje i duhovnim napretkom i naukama.

O zrelosti tadašnjeg suda njegova svjedoči ova refleksija mladićeva (Autobiogr. c. 5):

»Jednog je dana stao ozbiljno razmišljati, kako bi se mogao naužiti pravog mira duševnoga, i pošto je dugo promatrao časti, za kojima bi mogao težiti, počeo je ozbiljno uvaživati prolaznost svih, pa i najviših zemaljskih stvari. Otud mu je sve to dodijalo, i odlučio je, da će stupiti u onaj red, gdje nema nikakve pogibelji, da će ga promaknuti do dostojanstva. A znajući, da nema tu sigurnijeg reda od Družbe, odlučio se posve za nju. Priopćivši ovu svoju odluku svome učitelju, Ocu Alfonzu Sgarigliju, ... zamoli ga posve povjerljivo kao prijatelj vjernog prijatelja, neka mu otvoreno kaže, kako se osjeća u Družbi. Da li je zadovoljan sa svojim zvanjem? Ili krije li se možda kakvo zlo ili kakva pogibelj, koja se izvana ne pokazuje? Jako se naime bojao, da se poslije ne bi kajao, što je stupio u Družbu. Dobri mu je Otac rekao, da je presrećan i da živi posve zadovoljno; a međutim mu je došla vijest o zvanju rođaka Rikarda Cervini-a za Družbu... To ga silno utvrdi u odluci..., te obadvojica isprosiše od generalnog vikara, vlč. Oca Layneza, da ih je uvjetno, naime uz privolu roditelja, primio u Družbu.« Prema želji roditelja ipak se ta stvar još zavlčila kroz godinu dana, dok bi se oni bolje prokušali.

4. Napokon poslije dosta dugotrajne i žilave borbe s ocem svojim Robert se 16. rujna 1560. dirljivo oprostio sa svojim, a četiri dana kasnije sa svojim rođakom i drugom Rikardom stiže u Rim. Pretrpljena kušnja mogla im je tada po izjavi generalovoj vrijediti za novaštvo. Položivši privatne t. zv. devocionalne zavjete, vježbali su se kratko vrijeme u kušnjama novicijata te se onda u rimskom kolegiju upisaše za filozofiju, koju su slušali tri godine.⁵

Kraj slabog zdravlja svoga Robert je divno napredovao u filozofiji i bogosloviji i jednako je kao učitelj retorike i grčkog jezika u Firenci i Mondoviju zadivio same sveučilišne profesore, koji bi došli slušati njegova predavanja. Još nije imao svetih redova, pa su ga već sa raznih strana tražili za propovjednika. U Padovi je započeo bogoslovne nauke, a svršio ih je g. 1569. u Louvain-u, gdje je ujedno imao propovijedati đacima i držati svojoj braći kućne ekshortacije. Prispjev u Louvain reče svojoj braći: »O. General me šalje, da ovdje ostanem dvije godine, ali ću ja sedam godina ovdje ostati.« »I tako se dogodilo«, kaže u svojoj autobiografiji (c. 16). »N. ne zna, koji je duh na nj utjecao, da je to rekao; ali mu je to tako došlo na pamet.«

Primiv g. 1570. prezbiterat od gentskog biskupa Kornelija Jansena, počeo je iste godine držati i javna bogoslovska predavanja uz vanrednu frekvenciju đaka. Uspjeh njegov bio je plod nesamo velikog talenta, nego i neumorne marljivosti. Bellarmino

⁵ Potanjih vijesti o daljem životu Robertovu u Rimu, Firenci, Mondoviju, Padovi i Louvainu v. Alfirević, Život bl. Roberta, kardinala Bellarmina D. I., Zagreb, 1924. str. 23 ss.

je po kazivanju njegova biografa temeljito proučio sva naštampana djela crkvenih Otaca i bogoslovaca pa i akte raznih sabora; uz to je čitao brojne spise, koji su branili ili napadali novu vjeru, što su je iz Njemačke i Holandije prokriomčarili u Belgiju. Tako dobro naoružan mogao je uspješno obraniti crkvenu nauku protiv hereze. Pače mladi docenat smio se tako opirati slavnom doktoru Mihaelu Bajusu, sveučilišnom kancelaru; i pošlo mu je za rukom te je mnogo đaka očuvao od njegovih zabluda.⁶

Sedme godine toga boravka u Louvainu Bellarmino je zdravlje tako oslabilo, te je morao napustiti propovijedi i zadovoljiti se svojim predavanjima. I prije, kad se g. 1572. kalvinski knez Vilim Oranski bunio protiv Filipa II. i provalio u Belgiju, imao je naš Robert kao i drugovi mu na bijegu trista jada pretrpjeti; došli su više puta i u smrtnu pogibao. »Ali iz svih pogibli izbavio ih je Bog.« Tako zahvalno priznaje svetac u 20. poglavlju svoje autobiografije.

Da Bellarmino kod svoje profesorske i propovjedničke djelatnosti nije ni najmanje zanemarivao svog napretka u duhovnom životu, svjedoče nam među ostalim odluke, koje se poslije smrti našle zabilježene na listiću te su bile naštampane. Bijaše to kratko pravilo života, koje glasi:

»Kad se rano probudiš ter ugledaš svijetlo dana, pomisli, da si putnik na zemlji. Stoga ti se ne valja za isto drugo brinuti, nego da na svom putu ravno podeš Bogu. Uz ove misli molit ćeš Boga, da bi te rasteretio od teške prtljage. U meditaciji i pod sv. misom nastoj da budeš jedno s Bogom, i što manje se uznemiruj, ako možda u duši svojoj ne osjetiš nikakve naslade. Cijeni pak, da nisi ti sam onaj, koji misli, nego Bog, koga oblačiš i čiju osobu zastupaš, makar i ne prema mjeri. Kad pred sudištem duše pretresaš svoju savjest, vježbaj se mnogo u ljubavi spram Boga i budi kratak kod pretraživanja pogrešaka, jer ne treba da se tim odviše zabaviš. A poslije zaronit ćeš u crveno more krvi Kristove. Kad se oblačiš ili hraniš, neka te silno zanima nazočnost Božja. Da ne bi krivim načinom obavio svoje poslove, nego ih započeo s velikim pouzdanjem i sa srcem k nebu uzdignutim, ispitat ćeš ih prije u svijetlu Božjemu. U vrijeme odmora trsi se da budeš veseo i prijazno razgovoran, i pobrini se, da na službu Božju popustiš u napinjanju i naprezanju duše. Rasvjetljenja Božja nastoj prikriti, kao da si ostao u tami. U noći napokon kad legneš, pomisli, kako je Krist na križu ispružio svoje udove poradi nas, i gledaj da bi zaspao mirujući (u duhu) na rani njegova Srca.«⁷

5. Vrativ se g. 1576. iz Louvaina, za čudo se Bellarmino brzo oporavio, čim je opet stao udisati domaći zrak. I tako je g. 1576.-1588. na rimskoj Gregorijani kao profesor apologetike došao do kulminacije svoga znanstvenog rada. Broj njegovih slušalaca odmah prve godine poraste za dvostruko od predašnjeg broja. Predavao je 11 godina svaki dan po jedan sat i kroz to dugo vrijeme samo dva puta prošao isto gradivo. Natkrilio je sve ili

⁶ Stimmen der Zeit, 1923, 431 ss.

⁷ V. Hug. Hurter, Nomenclator literarius recentis theol. cathol. I² (1892) 274.

gotovo sve svoje kolege i vršnjake osobito time, što je katoličku apologetiku sveo na čitav i zaobljen sustav. Do onda katolički bogoslovci bijahu pobili samo po koju herezu i znanstveno obradili samo ovu ili onu kontroverznu nauku. Snabdjeven u Louvainu, herezi na domaku, svom potrebnom erudicijom te već dobro uvježban u baratanju s apologetskim oružjem, Bellarmino se sada u Rimu stao najozbiljnije predavati književnoj djelatnosti te je za godina 1586. do 1593. po općenitoj želji katolika izdao u 4 folijanta svoje remek-djelo: »O prijepornim naukama kršćanske vjere protiv heretika ovog vremena.«⁸ To pregledno i u najboljem smislu savremeno djelo, koje je i s dogmatskog i s historijskog gledišta jednako temeljito obrađeno doživjelo je unatoč svog velikog opsega do 40 raznih izdanja. Protestanti su njime bili u živac pogodeni i uzalud su kušali po stotini protivnih spisa paralizirati ili barem ublažiti silni dojam, što ga je djelo prouzročilo i u mnogim krivovjercima. Korifej švicarskih heretika, Teodor Beza bolno zavapi: »Hic liber nos perdidit!« (Ova nas je knjiga upropastila!). Sveti Franjo Saleski, koji je g. 1594. započeo svoju divnu djelatnost među Kalvincima pokrajine Chablais i obratio oko 72.000 krivovjeraca, veli o toj misiji svojoj: »Propovijedao sam čitavih pet godina u Chablais-u i nisam uza se imao drugih knjiga osim Sv. Pisma i djela Bellarminovih«. Mnogim je protestantima Franjo dao čitati arke jedne ili druge kontroverzije Bellarminove i tako ih je uz milost Božju predobio za katoličku vjeru. I kölnski nuncije A. Albergati svjedoči, da su se mnogi protestanti po razlozima Bellarminovim dali skloniti, da se povrate u staru Crkvu (Pastor, Gesch. der Pápste, X, 631).

Protestantski povjesnik Leopold Ranke veli: »Bellarmin je najvještiji apologet katoličke Crkve, a valja mu priznati, da nitko nije živio više na apostolski način.«⁹ Poznata je i priznata također s protestantske strane velika iskrenost i vjernost Bellarminova u izvještajima o protivničkoj nauci. Tako n. pr. veli Thiersch-Hauck (Realencyklopädie II,³ 553): »Bellarminovi su izvještaji o nazorima protestanata za čudo potpuni i vjerni.«

O metodi njegovoj prema protivnicima Pastor dalje piše: »U svom velikom djelu Bellarmino nigdje ne olakšava sebi borbu s protivnicima. Navodi njihove riječi; priznaje, što je u njima istinito, te ne miruje, dok nije osvijetlio slabe strane njihove. I upravo odatle možemo protumačiti vanredni uspjeh toga djela.«¹⁰ Tomu je uspjehu puno pridonio i mirni ton piščev. Kardinal du Perron osobito hvali izvode Bellarminove o Euharistiji govoreći, da kriju u sebi svako dobro, što se onamo od 500 godina o tom

⁸ De Controversiis christianae fidei adversus hujus temporis haereticos.

⁹ V. Paul Dudon, Pro Memoria sur la cause du Ven. Bellarmin, Romae 1920. LXX. Crpao je iz djela: Ranke, Pápste..., I, 7 328.

¹⁰ Gesch. der Pápste XI. 631.

predmetu napisalo, pa i više. A po svojoj temeljitoj nauci o neoskvrnjenom Začecu Majke Božje Bellarmino je također mnogo pridonio, da je papa Pavao V. 12. rujna 1617. zabranio javno nijekanje ove pobožne nauke. I sadašnji sv. Otac papa Pijo XI. nazvao je Bellarmina radi ovog remek-djela »Un astro di prima grandezza, uno dei piu vigorosi controversisti della verita cattolica.«¹¹ Jednako se pohvalno papa izrazuje u dekretalnom pismu o kanonizaciji Bellarminovoj, što se tiče »vrlo učenih predavanja...«, koja da »su mnogo njih potakla, te prigrle vjeru rimsku.«¹²

Da dobijemo bar neki pojam o golemom radu Bellarminovu kod ovog remek-djela, donijet ćemo njegov glavni raspored po mletačkom izdanju (g. 1721.), koje nam je sada pri ruci. Prvi folijanat obuhvaća kontroverze: O pisanoj i nepisanoj riječi Božjoj; o Kristu, glavi cjelokupne Crkve; o rimskom papi, glavi sve ratničke Crkve. — U drugom folijantu raspravlja se: o Crkvi sabranoj na saborima i o Crkvi raštrkanoj širom svijeta; o udovima ratničke Crkve: o klericima, monasima, lajcima; o patničkoj Crkvi u čistilištu; o pobjedničkoj Crkvi u raj. — Treći svezak radi: o sakramentima uopće; o krstu i potvrdi; o Euharistiji i misnoj žrtvi; o pokori; o posljednjoj pomasti, sv. redu i ženidbi. — Četvrti svezak: o milosti prvog čovjeka i o stanju nevinosti; o gubitku milosti i stanju grijeha; o uspostavljenju milosti i stanju opravdanja po Kristu.

6. Ali to je samo glavno djelo Bellarminovo. U istom mletačkom izdanju nanizuju se na 4 spomenuta folijanta još tri drugih znanstvenih spisa svetoga kardinala. U petom folijantu imamo najprije Izvadak iz života Bellarminova, koji se izvorno nalazi u Biblioteci pisaca Družbe Isusove; 2. Recenziju, kojom sam Bellarmino pretresuje sve svoje spise; 3. Traktat o indirektnoj vlasti rimskog pape u vremenitim stvarima protiv Vilima Barklaja; 4. Odgovor na spis (engleskog kralja Jakoba I.): »Trostrukom čvoru trostruki klin«; 5. Apologiju za isti Odgovor; napokon 6. Vindiciae ili Obranu Bellarminovu po Ocu Erbermannu D. I. Šesti folijanat prikazuje nam jasan, jezgrovit i pobožan komentar o svim psalmima. Taj se komentar napose izdao nebrojeno puta, pa je i danas još zadržao svoju vrijednost. — Posljednji sedmi folijanat obuhvaća izvrsni historijski spis Bellarminov »O crkvenim spisateljima«, što ga i papa Pijo XI. osobito cijeni.¹³ Treba se doista diviti razboritom kritičkom duhu Oca Bellarmina, koji je već tada zabacio n. pr. t. zv. Pseudo-Klementina i kuduo Pastira Hermesova poradi rigorizma, što se tiče pokore i t. d. — Po želji svojih poglavara sastavio je svetac u 70. godini svoga života malu autobiografiju u 48 poglavlja. Izdao ju je O. Le Bachelet u svom spisu »Bellarmin avant son cardinalat« (438 ss.), te je ona po autografu preštampana u zbirci »Romana beatificationis seu canonizationis Ven. Roberti Cardin. Bellarmini...« (1920, 207—225).

Uz to je Bellarmin napisao hebrejsku gramatiku, koja je doživjela mnogo izdanja, ali je danas zastarjela.

¹¹ Alokucija od 15. aprila 1923.

¹² Acta Ap. Sedis, 1930, 594.

¹³ U pismu beatifikacije zove ga »doctissimum librum« (Acta Ap. Sed. 1923, 270).

Posebne su pažnje vrijedni i praktični spisi našega sveca. Tako su napose više puta izdane bile njegove propovijedi, što ih je držao u Louvainu kroz 6 godina. Svome nećaku biskupu tean-
skom posvetio je Bellarmino posebnu »Admonitio« i trak-
tat »De ratione formandae concionis« t. j. pastoralne
i propovjedničke upute, izdane u Parizu 1612. pa opet u Rimu
1805. — O. Fr. van Ortroj S. I. našao je koncem prošlog stoljeća
u bečkoj »Biblioteca Rossiana« uvezani kodeks »Bellarmini varia
autographa«, i prema tom rukopisu izdao je g. 1899. prekorisni
ascetski spis »Exhortationes domesticae« Ven. Servi
Dei Card. Rob. Bellarmini (Bruxellis). — Zbirku pisama
Bellarminovih izdao je već g. 1650. u Rimu životopisac njegov
O. Fuligati S. I. — Papa Pijo XI. u pismu kanonizacije osobito
preporučuje male ascetske spise (1. O umjetnosti da dobro
umremo; 2. O sedam riječi Kristovih na Križu; 3.
O uzdisanju golubovu ili O plodu suza; 4. Ljestve
nebeske¹⁴ ili Uzdignuće duha Bogu po meditaciji stvo-
renih stvari; 5. Vječno blaženstvo svetaca), što ih je
sveti kardinal pod konac života u vrijeme svojih mjesečnih duhov-
nih vježba »više molitvom, nego proučavanjem sastavio«. ¹⁵ Dr.
Fr. Hense izdao ih je uz kratak životopis na njemačkom jeziku
(Paderborn 1868—1872) u 6 svezaka. — No osobito ističe papa
u istom pismu kongregacije katekizama Bellarmino kao
»zlatan« spis i »uzornu jezgru kršćanskog nauka«, mudro udešenu
prema shvaćanju djece i neukih. ¹⁶ Donekle ćemo pojmiti, koliko
se taj katehizam u raznim zemljama i prijevodima sve do naših
dana raširio, kad uvažimo onih 11 raznih hrvatskih izdanja (od
g. 1627. do g. 1834.), što ih O. A. Alfrević D. I. nabraja u pred-
govoru biografije svečeve.

U dodatku nove talijanske biografije svečeve (Raitz von Frenzt S. I. G. Schio S. I.) spominju se još i neki drugi spisi Bellarminovi, kojih ovdje
ne možemo sve spomenuti. Kolega njegov, kardinal Ventivoglio reče prigodoin
izdanja spisa »O umjetnosti, da dobro umremo«: »španjolci su osobito vješti
sastavljanju duhovnih knjiga. Ali u Italiji odnijela je pobožnost našeg Bellar-
mina na ovom polju pobjedu, koja je vrijedna udivljenja, što ga je izazvala
njegova učenost u kontroverzijama.« ¹⁷

O. Frenzt pita: Što je učenjaku i piscu omogućilo tako
opsežnu i duboku djelatnost? Kao dva glavna uzroka spominje
svestrano bogoslovno znanje njegovo i osobito umjetnost, kojom
je Bellarmino sve grandiozno i jedinstveno shvatio te se kod pri-

¹⁴ Sv. Franjo Saleski osobito je hvalio ovu knjižicu. V. Alfrević, Život
bl. Rob. kardinala Bellarmina, 71.

¹⁵ »Oratione potius quam studio composuit.«

¹⁶ »Aureum praeterea illud exstat christianae doctrinae compendium, ad
puerorum et rudium captum ita sapienter accommodatum, ut catechesis exem-
plar recte habendum sit.«

¹⁷ Stimmen der Zeit 1923, 432.

kazivanja znao prilagoditi novim potrebama vremena. Baš zato, što je kao malo koji drugi dobro razumio vjersku potrebu svoga stoljeća, djelovali su spisi njegovi na premnoge protestante, koji su iskreno tražili istinu, poput svijetla u tami. Mnogi su mu u dirljivim pismima zahvalili, neki pače iz Njemačke i Engleske pohrlili u Rim, da se lično oduže svom dobrotvoru, koji ih je prosvijetlio.

* * *

7. Poradi jake glavobolje Bellarmino je g. 1587. morao za-
uvijek prekinuti svoju profesorsku službu. Božja Providnost ga je tako po starješinama uputila na sve važnije službe, u kojima je i neposredno mogao sve više raditi oko spasavanja i posvećiva-
nja duša. Nakon višemjesečnog odmora postao je Bellarmino duhovnik u rimskom kolegiju baš u ono vrijeme, kad su među dvije stotine njegovih štíćenika iz Družbe Isusove boravili sv. Alojzije Gonzaga, slavni etiopski mučenik, O. Abraham de Georgis, rodod iz sirskega grada Alepa († 30. travnja 1595.), nadalje glasoviti propovjednik O. Petar Coton († 1626.), pa i pisci O. Virgilije Cepari, O. Lancicije (Lanczycki) i drugi potonji slavni misijonari. Poslije je Lancicije svjedočio o svom duhovnom ocu Bellarminu: »Držao nam je takve ekshortacije, da sam se posve raspalio.« U duhovnim razgovorima odlikovao se svojom prijaz-
nošću i dobrotom. Sam je svima prednjačio svojom jednostavnošću i poniznošću ne žacajući se ni priprostog rada u kuhinji po običaju redovničkome. Kroz četiri godine svoga špiritualata nastavio je s izdavanjem svojih »Kontroverza« i revno sudjelovao u raznim rimskim kongregacijama. Među ostalim je u posebnoj komisiji pod Sikstom V. krasno obranio poslanicu sv. Ignacija o poslušnosti, koja je bila napadnuta. Krasno je sv. Alojzija pripravio na smrt i pospješio njegovu beatifikaciju (g. 1605.).

Poslije umorstva franceskog kralja Henrika III. (g. 1589.), Siksto V. posla kardinala Gaetana, a s njim i Bellarmina u Pariz, da doskoči velikim pogibeljima za vjeru u toj zemlji. Tako je i Bellarmino prepatio sve nevolje glada za opsade Henrika IV. Savjetom svojim i osobito neprestanom molitvom svojski je radio, te se Franceska očuvala od krivovjerja i raskola. Kad je 9. rujna stiglo pismo iz Rima, Bellarmino po nadahnuću Božjem jasno upozna i izjavi, da se u tom zatvorenom pismu javlja smrt papina. Pošto se uvjerio o tom otvorivši pismo, kardinal pohiti u Rim na konklave. Bellarmino se preko Lotaringije, Elzasa i Švicarske vrati u Rim 11. studenog 1590. Kardinal Gaetano zbijeno je rekao o radu Bellarminovu u Parizu: »Množe je zadivio svojim uzornim vladanjem i mnogo koristio svojim znanjem.«

8. Brzo prelazim preko godina redovničkog starješinstva Bellarminova. G. 1592. postao je rektor rimskog kolegija. Ali već g. 1594. povjeriše mu upravu napuljske provincije D. I. Jedan razlog, zašto to učiniše, bijaše i ovaj, što su ga htjeli ukloniti iz

Rima, gdje mu je prijetila kardinalska čast, koja se po institutu Družbe Isusove ne slaže sa skromnim životom njezinih članova te se smije primiti samo na zapovijed sv. Oca pape. Bellarmino je vršio svoju starješinsku službu na opće zadovoljstvo viših poglavara i podložnika. Osobito hvale njegovu poniznost i dobrotu srca. Kod pohoda južno talijanskog kolegija u gradu Lecce sastao se Bellarmino s velikim čudotvorcem, s blaženim Ocem Bernardinom Realinom. Provincijal Bellarmino kod prvoga susretaja pade na koljena pred njim, no isto odmah učini i blaženi Realino, da počasti svetost njegovu. Revno je također prepisivao ekshortacije, što ih je Provincijal držao kod vizitacije raznih kuća, a pri svršetku jedne takve pouke Bellarminove O. Realino zabilježio je ove riječi: »On je uistinu veliki svetac! Pravi je to ureš Družbe Isusove svojim apostolskim djelovanjem punim pobožnosti i uspjeha.«

Već prije nego je O. Bellarmino svršio treću godinu svoga provincijalata, pozva ga papa Klement VIII. poslije smrti kardinala Toleta (g. 1596.) u Rim. Tu ga imenova konzultorom sv. Oficija, a doskora i papinskim bogoslovcem i ispitivačem novoimenovanih biskupa. Tako je n. pr. Bellarmino ispitao mladog biskupa genfskoga, potonjeg sv. Naučitelja crkvenog Franju Saleskoga, koji je samog Bellarmina držao za »vrelo svoga znanja«. ¹⁸ Nije bilo važnijeg posla crkveno-znanstvenoga, kod kojega naš svetac ne bi sudjelovao. Tako je živo surađivao kod popravljanja teksta Vulgate, kod pretresivanja parnica odmetnika Giordana Bruno i astronoma Galilea, kod izmirenja kralja Henrika VIII. s Crkvom i t. d. Na ponuku pape Klementa VIII. sastavio je u jednoj koncertaciji s kardinalom Antonianijem krasan himan »Pater superni luminis« u čast sv. Marije Magdalene. I danas čitamo taj himan u prvim vesperama na dan ove svetece. Odasvud su Bellarminu dolazili biskupi, da ga pitaju za savjet, i takvom prigodom jedan reče: »Bellarminova je duša puna Boga, a njegovo srce ljubi samo Njega, zato ga njegov jezik i njegovo pero vazda slave.«

9. Na početku ožujka 1599. papa Klement VIII. imenovao je Bellarmina kardinalom i pod grijehom mu naložio da primi tu čast. A tri godine kasnije isto tako mu naloži, da primi nadbiskupiju kapuansku, i sam ga posveti za nadbiskupa. U jednom i u drugom slučaju treba se diviti Providnosti Božjoj. Bellarmino je dobro kao malo ko drugi poznao razne slaboce katoličkog klera i puka; zato se imao primiti u vrhovni senat Crkve, da im uspješno nađe lijeka. Isto je tako kao nadbiskup više primjerom svojim negoli riječju imao pomoći pravoj reformi crkvenoj do pobjede. Istina, kaže Frentz, ¹⁹ već bijaše tada vladao Crkvom sveti papa Pijo V., a sv. Karlo Borromeo prednjačio svim crkvenim knezovima uzornim svojim vladanjem. Ali obnova crkvenog života

¹⁸ »Fontem doctrinae habuit.« Tako Pijo XI. u pismu kanonizacije (Acta Ap. S. 1930. 596).

¹⁹ Stimmen der Zeit, 1923, 432—433.

ne bijaše još gotova, te u mnogim krajevima nisu još bili provedeni reformni dekreti tridentskog sabora.

Kardinal Bellarmino odlikovao se apostolskom iskrenošću i slobodom, a nije nikad šutio u strahu, da se visokim i najvišim ličnostima ne bi zamjerio. Sam Klement VIII. molio ga je, da mu otvoreno kaže, što treba popraviti, a Bellarmino mu je nada sve drugo preporučivao, da se pobrine za dobre pastire stada Kristova ističući, da pastiri ne smiju ostaviti svoga stada poradi vremenitog dobitka ili taštog častohleplja, nego da imaju svima prednjačiti primjerom apostolske revnosti i jednostavnosti.

Primjer Bellarminov osobito je djelovao na rimske prelate. U svojim kardinalskim sobama svetac naš nije htio drukčije živjeti nego u redovničkoj kući. Ograničio je svoje kućanstvo i svoju služinčad, koliko mu je dostojanstvo dopustilo, i brižno se čuvao svakog nepotizma, koji je i tada dosta škodio Crkvi. Bellarmino je načelno postupao sa svojim dosta siromašnim rođacima kao s drugim siromasima. Podupirao ih je u potrebi, ali ih nije nikad uzdigao iznad njihova staleža.

Nasljednik Klementa VIII. Pavao V. zahtijevao je g. 1605., da Bellarmino ostane u Rimu, te su tom prigodom ljudi govorili: »Kapua je izgubila, a Rim je dobi sveca!«. I Bellarmino bijaše prorekao, da će samo tri godine ostati u Kapui.

10. Nitko nije bolje od Bellarmina shvatio onu riječ Kristovu: »Tko i z v r š i i nauči, taj će se zvati velik u kraljevstvu nebeskom« (Mat. 5, 19). Dobro je on znao, da više vrijedi ž i v o t u B o g u i z a B o g a nego svaka znanstvena sprema i svaka praktična vještina. Toliko smo već privatnih svjedočanstva raznih svetaca i autentičnih izjava svete Crkve o toj heroičkoj svetosti Bellarminovoj čuli, te se ovdje možemo zadovoljiti ovim krasnim riječima Pija XI. pri koncu pisma kanonizacije svečeve:

»Od svih novokanoniziranih svetaca neka svi vjernici nauče savršenstvo kršćanskog života. I u Roberta Bellarmina, koji je po sretnoj vezi s odličnom pobožnošću spojio izvrsnu nauku, neka se ugledaju svi oni, koji nastoje da obrane neoskvrnjenu Zaručnicu Kristovu od zasjeda neprijatelja. Ovo je najne poglavita slava svetog Roberta, kojega smo po osobitoj odluci Providnosti Božje uresili častima svetaca nebeskih, i to brzo poslije kanonizacije Petra Kanizija, naučitelja crkvenoga, koji je i sam član iste slavne Družbe Isusove, te je s jednakim oduševljenjem i s j e d n a k o m u č e n o š ć u junački branio katoličku istinu, utvrđenu na Stolici Petrovoj i na ugaonom kamenu, od zabluda novotara šesnaestog stoljeća. Odatle valja se s pravom nadati, da će po zagovoru Roberta Bellarmina kod Boga, nakon pobjede nad tamom zablude, svijetlo istine zasjati svim duhovima, i Kristova se ljubav uliti u sva srca, te da će napokon osvanuti očekivani dan, kad će se ispuniti božansko obećanje: »Postat će jedan ovčinjak i jedan Pastir.«²⁰

Ako mi je slobodno ovdje izraziti svoje skromno mnijenje, čini mi se, da je papa Pijo XI. u spomenutom tekstu svog dekret-

²⁰ Acta Ap. S. S. 1930., 602.

talnog pisma i napose u riječima od mene istaknutim »*p a r i d o c t r i n a*« (s jednakom učenošću kao i »naučitelj crkveni Petar Kanizije«) donekle već natuknuo svoju nakanu, da i sv. Roberta Bellarmina poradi jednake učenosti i izvrsne svetosti života, autentično posvjedočene ovim pismom, svojedobno uvrsti u broj naučitelja crkvenih.

* * *

Osvrnimo se konačno sa životopiscem Ocem Frenzom još ukratko na ovu već dokazanu heroičku svetost Bellarminovu. Kao što je učeni pisac dublje od običnih smrtnika zavirio u carstvo vječnih ideja, i kao što je crkveni knez i savjetnik papa Klementa VIII. i Pavla V. dublje prodro u carstvo zemaljske realnosti, tako je i sveti sluga Božji jasnije gledao u carstvo nadosjetne i nadprirodne realnosti, u tajanstvenu tamu, u kojoj stanuje beskrajni Bog. Na taj se pogled priučilo već oko nježnog dječaćića, kad je ranim jutrom razmatrao te na putu do škole zalazio u crkvu i drugove svoje od igre pozivao na molitvu. Mlado drvo pušta svoje korijenje sve dublje u zemljište, iz kojega je niklo. Tako se i duša Bellarminova sve dublje srašćivala s Bogom, svojim Stvoriteljem, što ga nije nikad ni posve svojevoluminarnim lakim grijehom uvrijedila. Stoga u zreloj dobi njegovoj ni najbučniji poslovi nisu više mogli buniti njegovu sabranost u Bogu. Kod opsluživanja svetih tajna na oltaru, gdje je bio u najvećoj blizini Božjoj, i na propovijedaonici, gdje je nastupio kao poslanik Božji, često je sjalo njegovo lice kao lice anđela. Pogotovu pak u visokoj starosti njegove se misli već otele ovoj zemlji i unaprijed hitjele u nebesku domovinu, te su neki govorili: »Kao što se svaki psalam završuje doksologijom »Slava Ocu...«, tako časni starac kardinal neprestano opet i opet uzdiše za nebom.«

To neka bude svršetak i ove male rasprave. Do revne molitve svih štovatelja svetog i učenog kardinala Roberta Bellarmina stalo je, hoćemo li ga brzo slaviti kao crkvenog naučitelja.

I. P. Bock D. I.